

MOGUĆNOSTI FINANCIRANJA RAZVOJA RURALNOG TURIZMA KORIŠTENJEM EUROPSKIH STRUKTURNIH I INVESTICIJSKIH FONDOVA U RH

Vukšić, Anita

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:486031>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**MOGUĆNOSTI FINANCIRANJA RAZVOJA
RURALNOG TURIZMA KORIŠTENJEM
EUROPSKIH STRUKTURNIH I
INVESTICIJSKIH FONDOVA U RH**

Mentor:

doc.dr.sc. Vinko Muštra

Student:

Anita Vukšić

Split, rujan 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Ciljevi rada	2
1.3. Metode rada	2
1.4. Struktura rada	3
2. RURALNI TURIZAM	4
2.1. Pojmovno određenje ruralnog područja	4
2.1.1. Ruralno područje Republike Hrvatske	5
2.2. Povijesni razvoj i pojmovo određenje ruralnog turizma	8
2.2.1. Nastanak ruralnog turizma	8
2.2.1. Pojmovno određenje ruralnog turizma	9
2.3. Vrste ruralnog turizma i karakteristike ruralnog turista	9
2.4. Značaj i posljedice ruralnog turizma	11
2.6. Značaj i pokazatelji ruralnog turizma u Hrvatskoj	13
2.6.1. Značaj razvoja ruralnog turizma za Hrvatsku	13
2.6.2. Ruralni turizam u Hrvatskoj	15
3. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI	17
3.1. O Europskim fondovima	17
3.2. Europski strukturni i investicijski fondovi	23
3.2.1. Europski fond za regionalni razvoj	23
3.2.2. Europski socijalni fond	24
3.2.3. Kohezijski fond	25
3.2.4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	26
3.2.5. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo	27

4. MOGUĆNOSTI FINANCIRANJA RAZVOJA RURALNOG TURIZMA U RH KORIŠTENJEM ESIF FONDOVA	29
4.1. Bespovratna sredstva iz ESIF fondova	29
4.2. Zajmovi iz ESIF fondova	31
5. ZAKLJUČAK.....	34
POPIS LITERATURE.....	36
POPIS SLIKA.....	39
POPIS TABLICA	39
POPIS GRAFIKONA	39
SAŽETAK.....	40
SUMMARY	41

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Turizam u Hrvatskoj predstavlja jednu od najvažnijih gospodarskih grana sa značajnim brojem zaposlenih, značajnim prihodima i posljedično visokim udjelom u bruto domaćem proizvodu. Model turizma Hrvatske, unatoč naporima poduzetima na razini države u posljednjih nekoliko godina, još uvijek je većinom baziran na suncu i moru kao glavnim elementima turističke ponude. Sukladno tome, turizam se većinom odvija u priobalnim mjestima Hrvatske, a ujedno zbog sunca i mora, kao glavnih elemenata turističke ponude tih mjesta, turisti u Hrvatsku dolaze uglavnom u ljetnim mjesecima.

Ovakva kretanja dovela su do (produbljanja) regionalnih nejednakosti u Hrvatskoj, a koje su pak uzrokovale iseljavanje stanovništva iz manje razvijenih regija. Naime, prema podacima Hrvatske gospodarske komore u periodu od 2008. do 2017. godine broj stanovnika Kontinentalne Hrvatske je značajno pao, dok se u istom periodu broj stanovnika u Jadranskoj Hrvatskoj povećao. Jedino grad Zagreb iz kontinentalnog dijela Hrvatske nije zabilježio pad stanovnika u ovom periodu.

U priobalnim županijama konstantan rast turizma sa sobom ne nosi samo pozitivna kretanja. Pritisni na cijene, na tržište nekretnina, buka, onečišćenje i prometna zakrčenost sve više potežu pitanje dugoročne održivosti ovog modela turizma. Također, sezonalnost turističkih dolazaka utječe i na sezonalnost u prihodima od turizma, što na individualnoj razini stvara dodatne probleme. Istovremeno, rastuća konkurencija s drugih destinacija čini trenutnu turističku ponudu sve manje dobrom vrijednošću za novac.

Razvojem ruralnog turizma u Hrvatskoj mogla bi se ublažiti depopulacija manje razvijenih regija Hrvatske, ili čak postići repopulacija ovih regija. S druge strane, razvojem turizma u ovim regijama, priobalna Hrvatska mogla bi se rasteretiti te bi se mogla smanjiti sezonalnost turističkih dolazaka. Konačno, razvojem ruralnog turizma kompletna turistička ponuda Hrvatske mogla bi se obogatiti te bi se time Hrvatska mogla bolje nositi s ponudom konkurentskih destinacija.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, Hrvatskoj je pružena prilika da ruralni turizam razvija putem bespovratnih sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

1.2. Ciljevi rada

Cilj rada je, prije svega, ustanoviti postojeći stupanj razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj te opisati značaj kojeg daljnji razvoj ovog turizma može imati za Hrvatsku. Na ovom tragu, sljedeći cilj rada je proučiti mogućnosti financiranja razvoja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

1.3. Metode rada

Završni rad se sastoji od teorijskog dijela i dijela istraživanja. Pri izradi teorijskog dijela rada korištene su sljedeće znanstvene metode:

- **Metode indukcije i dedukcije** koje se odnose na shvaćanje i donošenje zaključaka o pojedinim dijelovima cjeline te donošenje zaključaka o cjelini na osnovu razumijevanja pojedinih njenih dijelova.
- **Metoda deskripcije** koja predstavlja postupak jednostavnog opisivanja ili očitovanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja.
- **Metoda klasifikacije** koja podrazumijeva podjelu općeg pojma u okviru opsega pojma.
- **Komparativna metoda** koja podrazumijeva uspoređivanje činjenica.
- **Metoda kompilacije** koja podrazumijeva preuzimanje tuđih opažanja, stavova i zaključaka.

Istraživački dio rada bazira se na desk istraživanju kojeg je provela autorica. Putem raznih relevantnih web stranica, uključujući stranice Europske komisije, Europskog parlamenta, Ruralnog razvoja, Europskih strukturnih i investicijskih fondova, Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva Turizma, Hrvatske gospodarske komore i mnogih drugih, autorica je došla do saznanja o postojećem stupnju razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj te proučila mogućnosti financiranja razvoja ruralnog turizma Hrvatske korištenjem Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Također se spoznala i uspješnost Hrvatske u dosadašnjem povlačenju sredstava iz ovih izvora. Podaci su prikazani grafički i tabelarno.

1.4. Struktura rada

Završni rad se sastoji od pet dijelova. Prvi dio rada je uvodni. Drugi dio rada posvećen je ruralnom turizmu. U ovom dijelu, a nakon pojmovnog određenja ruralnog područja i ruralnog turizma, ukratko su prikazani povijesni razvoj, vrste i posljedice ruralnog turizma. Drugi dio rada završava osvrtom na značaj ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj.

Treći dio rada bavi se Europskim strukturnim i investicijskim fondovima. U ovom dijelu, a nakon kratkog opisa europskih fondova i njihove važnosti, dan je opis svih pet Europskih strukturnih i investicijskih fondova, budžet u aktualnom periodu, s posebnim naglaskom na Republiku Hrvatsku i njenu dosadašnju uspješnost u izvlačenju sredstava iz ovih fondova.

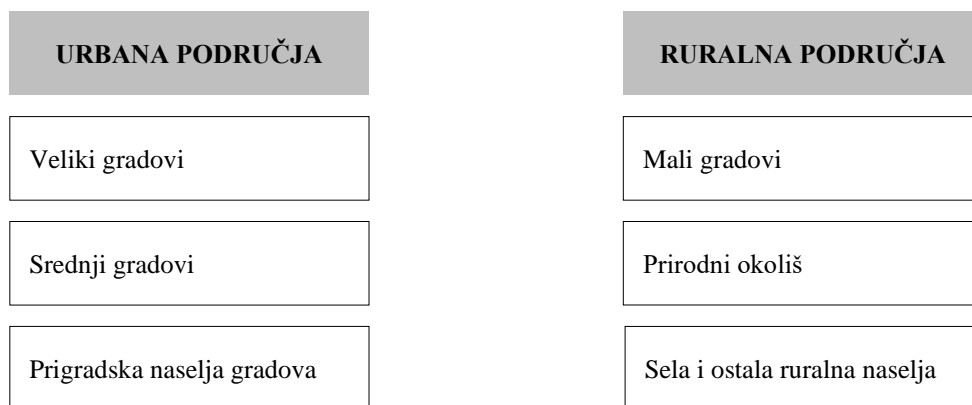
Četvrti dio rada bavi se mogućnostima i uvjetima financiranja razvoja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj korištenjem Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

Peti dio završnog rada zaključuje te se u njemu nalaze glavna saznanja do kojih je autorica došla tijekom istraživanja.

2. RURALNI TURIZAM

2.1. Pojmovno određenje ruralnog područja

Ruralna područja su područja izvan velikih gradova koja obično karakteriziraju mala napućenost i ogromne površine zemlje. Slika 1 prikazuje uobičajenu razdiobu teritorija neke države na urbana i ruralna područja.

Slika 1: Urbana i ruralna područja

Izvor: Prilagodba autorice prema Lukić (2016).

Slika 1, iako razumljiva, nije dovoljno precizna. Naime, ono što je mali grad u jednoj državi, ne mora biti mali grad u drugoj državi. Da razdioba na urbana i ruralna područja unutar neke države ipak nije tako jednostavna ukazuje i Lukić (2011) u svom iscrpnom istraživanju o ruralnim prostorima. Naime, kako ističe spomenuti autor, pojam ruralno ima mnogo različitih tumačenja i načina razumijevanja. S jedne strane, ruralno može biti *zeleno* za aktiviste zaštite okoliša, a za druge nimalo zelen, zapušten, pa čak i divlji prostor. Sukladno navedenom, definicija ruralnog područja ima mnogo, a ovisi o njihovoj namjeni, konkretnom geografskom prostoru i vremenu te definiciji urbanog kao referentnoj točki.

Unatoč problemima vezanima uz kreaciju univerzalne definicije ruralnog područja, oblikovanje modela diferenciranja urbanih i ruralnih naselja nameće se nužnim iz minimalno dva razloga. Prvi razlog je **administrativne prirode**, a vezan je uz potrebu za razumijevanjem kompletnog teritorija pojedine države i njenog prostornog planiranja. Drugi razlog je mogućnost

međunarodnih usporedbi, pa često zahtjevi za razvojem modela diferenciranja prostora stižu upravo od strane međunarodnih statističkih službi i ostalih institucija.

Kada je, primjerice, Europska unija u pitanju, harmonizirana definicija ruralnog područja važna je ne samo radi komparacije njenih članica po, primjerice, pitanju razvijenosti ovih područja, već i zbog toga da bi se moglo odrediti koji projekti, a sukladno planiranom mjestu njihove realizacije, mogu ostvariti prava na bespovratne potpore.

Imajući na umu navedeno, jasno je da slika 1 ranije predstavljena nije dovoljno precizna. Očigledno, postoje određeni kvantitativni (ali i drugi) kriteriji prema kojima se vrši razdioba na ruralna i urbana područja. Pet temeljnih kriterija koji se pritom koriste su (Lukić, 2016):

- veličina naselja (broj stanovnika ili stanova),
- gustoća naseljenosti,
- administrativni status,
- socio-ekonomska struktura i mobilnost stanovništva,
- urbana infrastruktura i morfološka obilježja naselja.

2.1.1. Ruralno područje Republike Hrvatske

Podjela teritorija Republike Hrvatske je protkana kroz više zakonskih akata. Međutim, dok su gradovi u Hrvatskoj jasno definirani, ruralna naselja nisu eksplicitno definirana niti jednim zakonom odnosno nijednom upravnom definicijom Republike Hrvatske (EIZ, 2017). Tako se, primjerice, proučavanjem *Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske* (MGIPU, 1999) i *Zakona o prostornom uređenju* (NN, 2019), moglo uočiti spominjanje ruralnog područja 29 puta uz navođenje ciljeva koji se žele postići u tim područjima. U Programu se također navodi kako ruralna područja obuhvaćaju 61% naseljenog teritorija Republike Hrvatske i oko 21% ukupnog stanovništva u zemlji, ali nema nikakvog pojašnjenja što se točno smatra ruralnim područjem u Hrvatskoj.

Dobra polazna osnova za definiranje ruralnih područja u Hrvatskoj je model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja kojeg je razvio Državni zavod za statistiku (skr. DZS). Diferencijacija područja u ovom modelu je napravljena na temelju četiri varijable:

1. upravni status naselja (status naselja kao sjedišta upravnog grada),

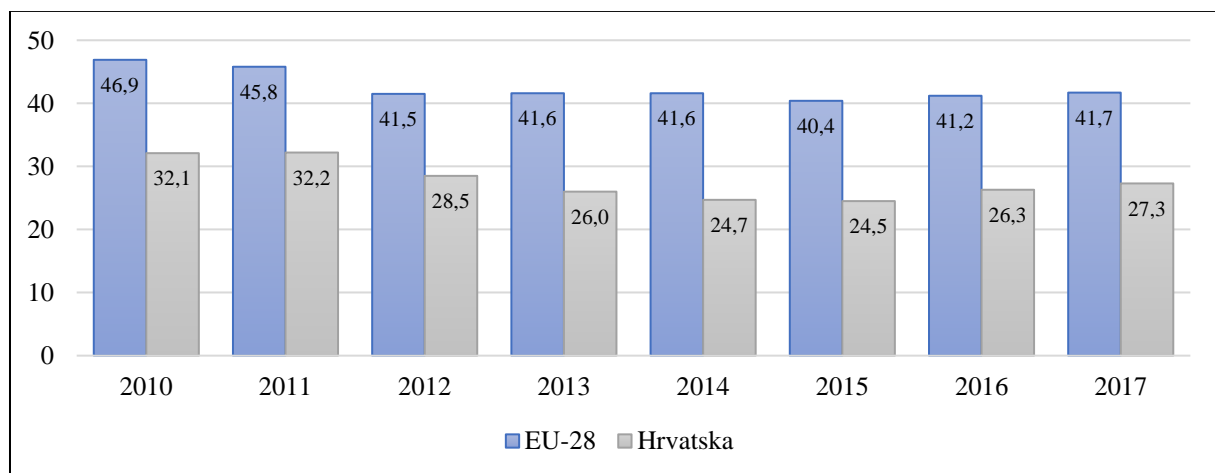
2. veličina naselja (broj stanovnika),
3. socioekonomska struktura stanovništva i funkcija rada naselja,
4. morfološko-fizionomska obilježja naselja (udio nepoljoprivrednih kućanstava).

Shvatljivo je da su prilikom izrade spomenutog modela korišteni konkretni kvantitativni pokazatelji kako bi se razdvojila urbana od ruralnih područja u Hrvatskoj. Stoga, prema spomenutom modelu DZS-a, urbanim odnosno gradskim naseljima smatraju se (DZS, 2011):

- sva naselja sjedišta upravnih gradova (bez obzira na broj stanovnika),
- sva naselja veća od 10.000 stanovnika,
- naselja od 5.000 do 9.999 stanovnika, s 25 posto i više zaposlenih u naselju stanovanja, i to u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima (u odnosu na ukupan broj zaposlenih stanovnika naselja),
- naselja od 2.000 do 4.999 stanovnika, s 25 posto i više zaposlenih u naselju stanovanja, i to u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima (u odnosu na ukupan broj zaposlenih mještana) te s udjelom nepoljoprivrednih kućanstava od 50 posto i više.

Sva ostala naselja koja ne zadovoljavaju ove kriterije smatraju se **ruralnim** i **prijelaznim naseljima**, uključujući sela i ostala, jače ili slabije, urbanizirana naselja u ruralnom prostoru.

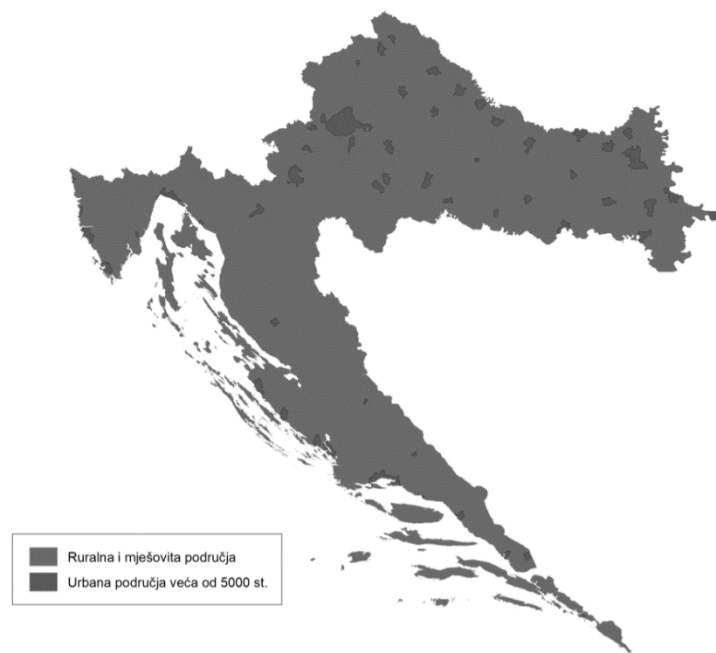
Državni zavod za statistiku na temelju svog modela izračunao je i kako 45,8% stanovništva Hrvatske živi u ruralnim i prijelaznim naseljima. DZS je model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja razvio 2011. godine. Noviji podaci dostupni iz Eurostat baze podataka ukazuju na smanjenje broja stanovnika koje živi u ruralnim područjima (grafikon 1).

Grafikon 1: Udio stanovništva koje živi u ruralnom području, RH i prosjek EU

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka sa Eurostata.

S aspekta Europskih fondova, najrelevantniji podatak jest onaj iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020., a koji precizira geografsko područje obuhvaćeno programom. Kako se navodi u Programu, u 2012. godini, skoro **80% hrvatskog kopnenog područja** klasificirano je kao pretežno ruralno područje. Točnije, prema Eurostatu urbano/ruralnoj tipologiji, 79,1% Hrvatske kopnene površine je klasificirano kao pretežno ruralno, 19,8% kao mješovito, dok je samo 1,1% područja klasificirano kao pretežno urbano područje kategorizirano po NUTS-3 razini regije. Kako to vizualno izgleda pokazuje slika 2.

Slika 2: Ruralna, mješovita i urbana područja Republike Hrvatske

Izvor: Prilagodba autorice prema Lukić i sur. (2017).

Za potrebe provedbe programa, ruralno područje u Hrvatskoj definirano je na cijelom području Republike Hrvatske, isključujući administrativne centre od četiri grada (Zagreb, Split, Rijeka i Osijek). Riječ je o ukupnom teritoriju od 56.162 km² (99,24% od ukupnog teritorija), na kojem prebiva ukupno 3.217.117 stanovnika (75,08% od ukupnog broja stanovnika).

2.2. Povijesni razvoj i pojmovno određenje ruralnog turizma

2.2.1. Nastanak ruralnog turizma

Na spomen ruralnog područja, kao mjesta izvan većeg grada s relativno malim brojem stanovnika, malom gustoćom naseljenosti te ogromnim (zelenim) površinama, prva asocijacija mnogih je poljoprivreda i poljoprivredna proizvodnja. I zaista, dugo vremena ova asocijacija bila je u potpunosti točna. Posljednjih par desetljeća svjedoči promjeni navedenog zahvaljujući simultanim djelovanjem nekoliko sila: (1) urbanizacije, (2) globalizacije (3) rasta turizma te (4) rastuće konkurencije između tradicionalnih lokacija i destinacija.

Urbanizacija podrazumijeva proces razvitka gradova, izražen porastom gradskog stanovništva i izmjene njegove socioekonomske strukture (Bjelajac i Vrdoljak, 2010). Proces urbanizacije je normalna pojava suvremenog društva s brojnim negativnim posljedicama. S rastom urbanizacije, ljudi napuštaju sela, poljoprivredna aktivnost opada, a ruralna područja, pored tradicionalne poljoprivredne, dobivaju i novu funkciju, funkciju bijega od užurbane gradske vreve.

Globalizacija jednostavno rečeno predstavlja ukidanje svih granica između ljudi i informacija, a nošena je brzim tehnološkim napretkom. Zahvaljujući brzom tehnološkom napretku i globalizaciji turističke aktivnosti kontinuirano rastu već desetljećima. Privučene profitima, s vremenom su se turizmu počele otvarale nove destinacije, pa danas skoro da i ne postoji destinacija koja ne razvija neki oblik turizma. Veća konkurencija na turističkom tržištu tjera sve one koji se bave menadžmentom destinacije da konstantno rade na širenju i obogaćivanju turističke ponude. Ruralni turizam, kao poseban oblik turizma, ispunjava upravo tu funkciju.

Točan, ili barem okvirni, datum nastanka ruralnog turizma nije poznat te se u literaturi mogu naći različiti navodi o ovome, od različitih autora. Popularna teorija tvrdi kako ruralni turizam potječe iz Francuske. Drugi pak tvrde kako ruralni turizam potječe iz kasnog devetnaestog stoljeća iz Velike Britanije, zahvaljujući industrijskoj revoluciji koja je popravila standard ljudi i omogućila im više vremena za odmor. Uzrok problema preciznog datiranja nastanka ruralnog turizma navodi Tang (2017), prema kojem podrijetlo ruralnog turizma može biti starijeg, ali i novijeg datuma. Naime, kako ističe spomenuti autor, i u daljnjoj su prošlosti ljudi putovali na selo kako bi posjetili rodbinu i prijatelje i/ili išli na piknik, a što se može smatrati prvim oblicima ruralnog turizma.

2.2.1. Pojmovno određenje ruralnog turizma

Kao što se moglo shvatiti iz prošlog dijela, definiranje pojma ruralnog područja sve je samo ne lagan zadatak, a koji ovisi prvenstveno o tome za koju svrhu je takva definicija potrebna. Tako se definicije razlikuju ovisno o tome je li riječ o administrativnim potrebama, potrebama prostornog planiranja, potrebama prostornog uređenja te, kada su u pitanju ruralna područja članica EU-a, mogućnostima financiranja projekata u takvim područjima bespovratnim sredstvima Europske unije. Slični problemi nastaju i kada se pokušava definirati ruralni turizam.

Ruralni turizam jedan je oblik turizma koji se odvija u ruralnim područjima. Ova jednostavna definicija je nedovoljno precizna. Naime, kako ističu Sharpley i Roberts (2004) postoji razlika u mjerilima ruralnog turizma te isti koncept ruralnog turizma vrlo vjerojatno neće biti dijeljen između, primjerice, Amerikanaca i Europljana. Razlika u mjerilima direktna je posljedica razlika u tipologiji područja između država.

Osim spomenutog, problem u definiranju ruralnog turizma predstavlja i činjenica kako ruralni turizam ima jako mnogo sinonima koji to zapravo nisu. Tako se zajedno s pojmom ruralni turizam, koriste još i pojmovi „*seoski turizam*“, „*ekoturizam*“, „*prirodni turizam*“, te „*agroturizam*“, kao sinonimi za isti. Činjenica jest da je ruralni turizam širi pojam koji obuhvaća sve navedene oblike ruralnog turizma. Ovo potvrđuje i definicija Vijeća Europe (1986) koja ruralni turizam definira kao „*oblik turizma koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području, a ne samo aktivnosti koje bi se mogle odrediti kao agroturizam ili farmerski turizam*“.

Na ovom tragu, Page i Getz (1997) definiraju ruralni turizam kao jedan multi-dimenzionalni koncept koji ne obuhvaća samo aktivnost odmora u ruralnim područjima već i niz drugih aktivnosti i drugih oblika turizma poput šetnji, penjanja, jahanja, raznih avanturističkih, sportskih i wellness aktivnosti, lova, edukacije, umjetnosti i kulture, a u nekim područjima i etničkog turizma. Stoga, može se reći kako definicija ruralnog turizma ima barem koliko ima njegovih pojava oblika.

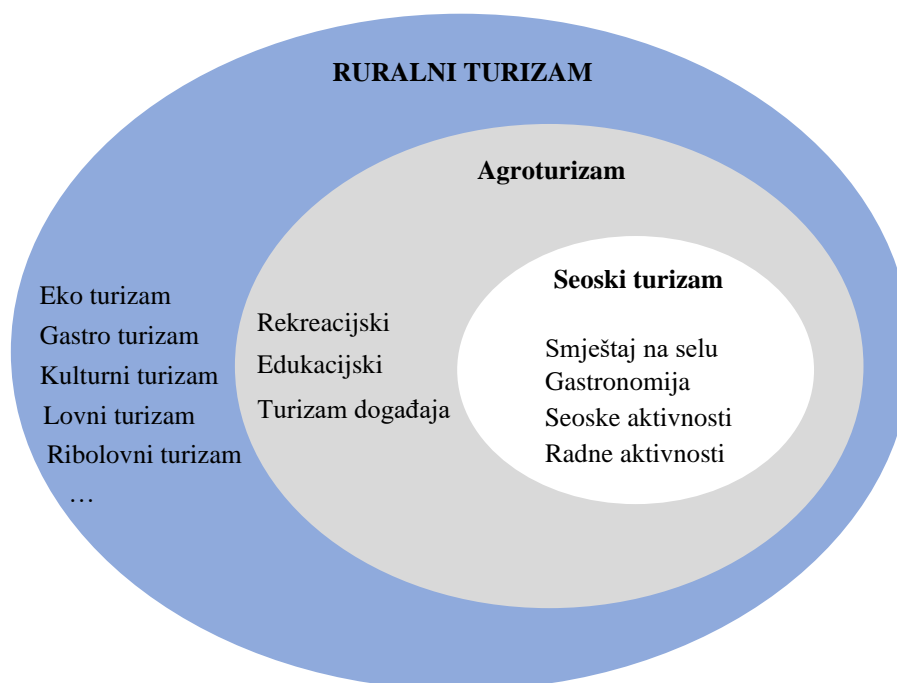
2.3. Vrste ruralnog turizma i karakteristike ruralnog turista

Garau (2015) navodi kako je razvoj ruralnog turizma rezultat odgovora zajednica, lokalnih i nacionalnih vlada na nove turističke zahtjeve koji se, kada je ruralni turizam u pitanju, odnose na potragu za autentičnošću.

Mirno okruženje, odsutnost buke, netaknuta priroda, ugodni domaćini, domaća hrana (često iz eko proizvodnje), samo su neke od karakteristika ruralnog turizma koje privlače ovakve turiste. Knowd (2011) navodi pet temeljnih psihografskih karakteristika ruralnog turista:

- vjerovanje da ruralna područja predstavljaju sporiji i jednostavniji životni stil,
- nostalgija za tradicionalnim kulturama i načinu života,
- želja za privremenim postankom dijela zajednice,
- želja za učenjem o prošlom i sadašnjem životu područja,
- preferencija ne miješanja s drugim turistima.

Osnovne vrste ruralnog turizma prezentira sljedeća slika.

Slika 3: Vrste ruralnog turizma

Izvor: Prilagodba autorice prema McGehee & Kim (2004) i Baćac (2011).

Slika 3 upućuje na nekoliko važnih zaključaka. Prvo, ruralni turizam širi je pojam od agroturizma i seoskog turizma, pojmova koji se često koriste kao sinonimi za ruralni turizam. Drugo, obje vrste ruralnog turizma obuhvaćaju razne oblike turizma, što potvrđuje tezu o multidimenzionalnosti koncepta ruralnog turizma.

Seoski turizam je turizam vezan uz ambijent sela i njegovu užu okolicu te sve njegove aktivnosti poput poljoprivrede, gastronomije, folkloru, etnologije i sl. U Hrvatskoj se navodi još jedan uži pojam od pojma seoskog turizma, a to je turizam na seljačkom domaćinstvu ili seljačkom gospodarstvu, a kojeg definiraju kao oblik turističke usluge koji je dodatna djelatnost na gospodarstvu s živom poljoprivrednom djelatnošću, u sklopu koje se nude proizvodi proizvedeni na takvom gospodarstvu (Baćac, 2011). Drugim riječima, ovaj turizam je sekundarna aktivnost, dok poljoprivreda ostaje primarnim izvorom dohotka.

Agroturizam, kao što je vidljivo iz slike 3, širi je pojam od seoskog turizma, a predstavlja vrstu ruralnog turizma koja koristi sela za razne aktivnosti. Ove aktivnosti mogu biti obrazovnog ili rekreacijskog karaktera, a može biti riječ i o jednokratnim događajima koji se organiziraju na selima i istovremeno obuhvaćaju cijeli niz različitih aktivnosti.

2.4. Značaj i posljedice ruralnog turizma

Pregledom relevantne literature mogla su se uočiti dva temeljna značaja ruralnog turizma, a to su (Sharpley i Roberts, 2004).

- ruralni turizam kao agent očuvanja i razvoja ruralnih područja
- ruralni turizam kao sinonim za održivi turizam

Još od devedesetih godina prošlog stoljeća, ruralna područja diljem svijeta prolaze kroz proces restrukturiranja te stanovništvo iz ruralnih područja sve češće mora tražiti alternative kako bi kompenziralo pad prihoda od tradicionalnih (poljoprivrednih) izvora (MacDonald i Jolliffe, 2003). Naime, u uvjetima globalizacije, koja je dovela do snažne konkurencije u svim industrijama a ne samo u poljoprivrednoj, opstati, u pravilu, mogu oni poljoprivrednici koji tržištu mogu ponuditi jeftiniji proizvod, a to su oni čija je proizvodnja ekonomski učinkovita.

Ekonomski učinkovita proizvodnja je ona koja se odvija na velikim posjedima, jer omogućuje ekonomiju obujma (snižavanje troška po jedinici proizvoda). Proizvodnja na velikom broju jako malih posjeda rezultat je niskih prihoda i ekonomske neučinkovitosti hrvatske poljoprivrede (Grgić, 2016). Također valja imati na umu i da je poljoprivredna proizvodnja kapitalno intenzivna te zahtijeva visoka ulaganja, dok istovremeno je i jako rizična jer u velikoj mjeri ovisi o vremenskim (ne)prilikama.

Stručnjaci Svjetske banke radili su dubinsku analizu hrvatske poljoprivrede te su, pored malih posjeda i nedostatka inicijative za udruživanjem, lošu i zastarjelu mehanizaciju naveli kao još jedan razlog nekonkurentnosti poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj (Šimić, 2019). Stoga, razvoj turizma u ruralnim područjima može dovesti novi, alternativni, izvor prihoda njihovim stanovnicima te na taj način spriječiti depopulaciju ruralnih mjesta.

Turizam ima dobro dokumentirane pozitivne i negativne učinke, pri čemu ti učinci nisu samo ekonomske, već i sociokulturne i ekološke prirode. Obalni masovni turizam kakav danas prevladava dovodi do, između ostalog, prometne zakrčenosti u destinacijama, onečišćenja zraka i vode, fizičke erozije tla, poremećaja staništa i vrsta te posljedično nezadovoljstva lokalnog stanovništva (Hara, 2008; Mason, 2015). Dugoročno gledano, nastavak ovakvog turizma može dovesti to kompletnog uništenja resursa zbog kojih turisti i dolaze u destinaciju. Na ovom tragu, ruralni turizam i njegov razvoj, u značajnom broju svjetskih destinacija, postavlja se kao dobra protuteža obalnom masovnom turizmu (Sharpley i Roberts, 2004).

Tablica 1 prikazuje potencijalne učinke ruralnog turizma. Kao što je vidljivo iz tablice, i ruralni turizam također može imati neke neželjene učinke. Stoga se njime, kao i svakim ostalim oblikom turizma, također mora upravljati.

Tablica 1: Pozitivni i negativni učinci ruralnog turizma

Socio-ekonomski učinci	Kulturni učinci	Fizički učinci
Pozitivni		
Novi izvor prihoda	Oživljavanje lokalne kulture	Doprinos očuvanju
Smanjenje spolnih nejednakosti	Osjećaj lokalnog ponosa	Obnavljanje napuštenih prostora
Poticanje zajedništva		
Sprječavanje depopulacije		
Potencijalna repopulacija		
Negativni		
Lokalna inflacija		Destrukcija staništa
Radna migracija		Zagađenje okoliša
Distorzija lokalne strukture zaposlenosti	Iskrivljavanje lokalne kulture	Zakrčenost
Distorzija lokalnog tržišta nekretnina	Priređena autentičnost	
Sezonalnost	Uništenje domaće kulture	

Izvor: Prilagodba autorice prema Roberts i Hall (2001).

2.6. Značaj i pokazatelji ruralnog turizma u Hrvatskoj

2.6.1. Značaj razvoja ruralnog turizma za Hrvatsku

Prema procjeni Hrvatske Narodne Banke, turizam je u Hrvatsku u 2018. godini donio malo više od 10 milijardi eura prihoda te je ostvario udio u BPD-u Hrvatske od 19,6 posto. Broj zaposlenih u turizmu je također značajan, a ova brojka u 2018. godini iznosila je 101 tisuću. (MINT, 2019). Valja napomenuti kako je riječ o zaposlenima u djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hranom, odnosno onima direktno zaposlenima u turizmu. Kada bi se izračunali i indirektni učinci po pitanju prihoda i zaposlenih, ukupni učinci turizma u Hrvatskoj bi zasigurno bili mnogo veći.

Unatoč određenim naporima na razini države, u Hrvatskoj još uvijek prevladavala model turizma baziran na suncu i moru, a potvrđuju to i podaci Hrvatske turističke zajednice i Ministarstva turizma. Naime, od 18,66 milijuna turističkih dolazaka u 2018. godini¹:

- 23,21% je ostvareno u Istarskoj županiji;
- 18,61% je ostvareno u Splitsko-dalmatinskoj županiji,
- 15,59% je ostvareno u Primorsko-goranskoj županiji
- 10,79% je ostvareno u Dubrovačko-neretvanskoj županiji te
- 8,91% je ostvareno u Zadarskoj županiji.

Drugim riječima, od 21 županije u Hrvatskoj, spomenutih pet ostvarilo je čak 77,11% ukupnih turističkih dolazaka. Pritom, valja primijetiti kako je riječ o isključivo priobalnim županijama.

Da turisti u Hrvatsku dolaze prvenstveno zbog sunca i mora potvrđuju i podaci Ministarstva turizma o turističkim dolascima po mjesecima. Naime, od 18,66 milijuna turističkih dolazaka u 2018. godini²:

- 14,07% je ostvareno u lipnju;
- 23,20% je ostvareno u srpnju;
- 23,40% je ostvareno u kolovozu; te je
- 11,74% ostvareno u rujnu.

¹ Samostalni izračun autorice na temelju publikacije Turizam u brojkama 2018, Ministarstva turizma RH.

² Samostalni izračun autorice na temelju publikacije Turizam u brojkama 2018, Ministarstva turizma RH.

Drugim riječima, u isključivo četiri ljetna mjeseca ostvareno je 72,41% ukupnih turističkih dolazaka.

Činjenica kako se turizam razvija prvenstveno u priobalnim mjestima Hrvatske, i to već duži niz godina, doveo je regionalnih nejednakosti u Republici Hrvatskoj. Regionalne nejednakosti uzrokovale su iseljavanje stanovništva iz manje razvijenih regija. Naime, prema podacima Hrvatske gospodarske komore, u 2017. u odnosu na 2008. godinu, u čak 14 županija kontinentalne Hrvatske broj stanovnika je opao, dok se u pet od sedam županija Jadranske Hrvatske broj stanovnika povećao u promatranom razdoblju. Tako se i udio stanovništva Jadranske Hrvatske u ukupnom stanovništvu RH povećao, dok je udio stanovništva Kontinentalne Hrvatske pao u promatranom razdoblju (HGK, 2019).

U priobalnim mjestima Hrvatske također postoje problemi koje uzrokuje turizam baziran na suncu i moru. Prvo, sezonalnost u turističkim dolascima utječe i na sezonalnost u prihodima. Mnogi mogu pronaći posao u turizmu, ali samo tijekom turističke sezone. Konačno, kontinuirani rast turističkih dolazaka i noćenja dovodi do pitanja ekološke održivosti i očuvanja ovih resursa koji su trenutno i više nego eksploatirani.

S aspekta potražnje, TOMAS istraživanje ukazuje da su i sami gosti sve nezadovoljniji, i to naročito prometnim gužvama, gužvama na plažama i neugodnim mirisima. Također, sve više se uspoređuje ponuda Hrvatske s nekim drugim konkurentskim destinacijama poput Grčke, Španjolske, Italije i Turske, gdje sve veći broj turista ponudu Hrvatske ne smatra dobrom vrijednošću za novac (Institut za turizam, 2018).

Razvojem ruralnog turizma u Hrvatskoj mogla bi se ublažiti depopulacija manje razvijenih regija Hrvatske, ili čak postići repopulacija te smanjiti gospodarsko zaostajanje ovih regija. Ljudima koji su pak ostali, i koji se primarno bave poljoprivrednom, mogao bi se omogućiti sekundarni izvor prihoda. Stoga, s aspekta ovih regija, razvoj ruralnog turizma čini se važnim i radi jačanja autohtone i ekološke poljoprivredne proizvodnje.

S druge strane, resursi priobalne Hrvatske bi se razvojem ruralnog turizma mogli rasteretiti te bi se mogla smanjiti sezonalnost turističkih dolazaka. Konačno, razvojem ruralnog turizma kompletna turistička ponuda Hrvatske mogla bi se obogatiti te bi se time Hrvatska mogla bolje nositi s konkurentskim destinacijama.

U Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, ruralni turizam posebno se ističe kao jedan od turističkih proizvoda s izraženom perspektivnom razvoja (Vlada Republike Hrvatske, 2013). Pitanje koje se može postaviti jest koliko se točno radi na tome?

2.6.2. Ruralni turizam u Hrvatskoj

Dok u svijetu nije poznato točno kada i gdje je nastao ruralni turizam, u Hrvatskoj se ovaj posebni oblik turizma počeo operativno i organizirano razvijati **1996. godine**. Naime, upravo te godine, ministar turizma donio je Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu temeljem tada važećeg Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti čime je stvoren pravni okvir reguliranja ove vrste turizma.

Kušen (2005) razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj dijeli na dva ključna razdoblja. Prvo razdoblje je od **1995. do 1999. godine**, kada je Vlada Republike Hrvatske donijela tzv. Program razvoja malog i srednjeg poduzetništva u turizmu s naglaskom na održivi razvoj turizma u ruralnom području. Drugo razdoblje počinje **2004. godine**, kada nova Vlada putem Ministarstva turizma i Ministarstva poljoprivrede ozbiljnije počinje raditi na pitanjima ruralnog prostora i razvitka gospodarskih djelatnosti na ruralnim prostorima Republike Hrvatske.

Osnovica razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj su **turistička seljačka obiteljska gospodarstva**. Sukladno pravilniku o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu (NN, 118/11) objekt u seljačkom domaćinstvu je:

„funkcionalna cjelina na seljačkom gospodarstvu u kojem se gostima, ovisno o vrsti, pružaju ugostiteljske usluge pripremanja i usluživanja jela, pića i napitaka, uobičajenih za kraj u kojem se nalazi seljačko domaćinstvo, iz poljoprivrednih proizvoda pretežito vlastite proizvodnje, usluge smještaja te ostale usluge u funkciji turističke ponude“.

Pravilnik definira i moguće vrste objekata u seljačkom domaćinstvu, a to su:

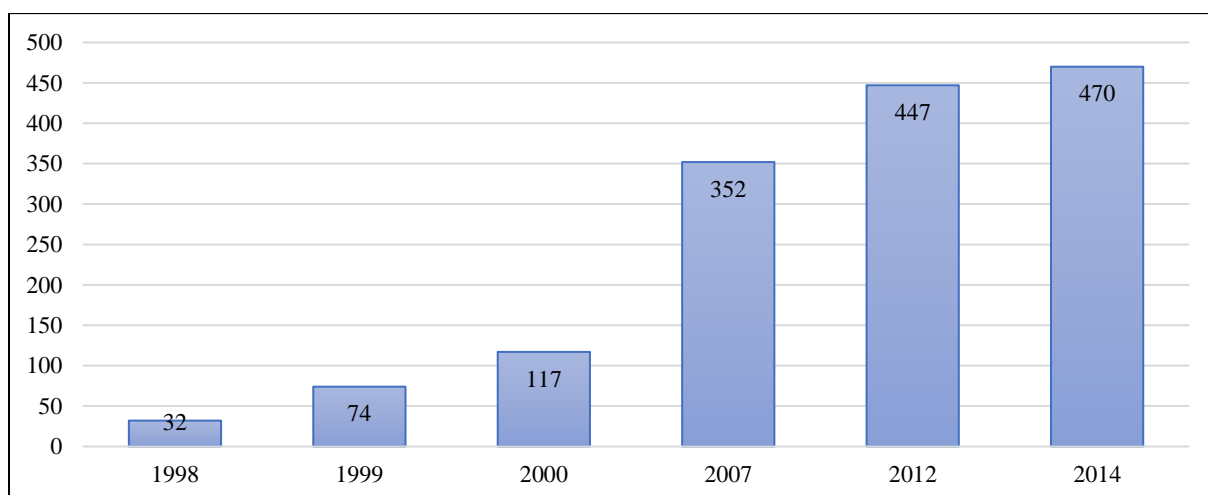
- Vinotočje / Kušaonica
- Izletište
- Soba
- Apartman
- Ruralna kuća za odmor

- Kamp.

Kantar (2016) navodi kako je pored ove službene klasifikacije objekata seljačkog domaćinstva koja se bave turizmom, razvijena i neslužbena tržišna tipologija i to prema pojavnim oblicima subjekata koji na tržištu pružaju ugostiteljsko-turističke usluge. Prema ovoj neslužbenoj tipologiji, ponuđači turističkih usluga u ruralnim područjima mogu biti:

- seosko gospodarstvo odnosno farma,
- ruralna kuća za odmor,
- ruralna vila s bazenom,
- ruralni obiteljski hotel odnosno pansion,
- objekti koji pružaju usluge noćenja s doručkom,
- sobe i apartmani, bilo tradicijske ili nove arhitekture,
- punktovi ekoturizma,
- restorani, konobe i sl.

Statistika ruralnog turizma u Hrvatskoj nije ni približno detaljna ni kvalitetna koliko bi trebala biti s obzirom na potencijalni značaj razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj. Broj turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava prati Hrvatska gospodarska komora, ali o tome rijetko izvještava. Stoga, zadnji dostupan podatak o broju ovih objekata koji se mogao naći je onaj iz 2014. godine. Grafikon 2 ukazuje kako broj ovih gospodarstava u Hrvatskoj raste.

Grafikon 2: Broj turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava u Hrvatskoj

Izvor: Kompilacija autorice iz raznih izvora.

3. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI

3.1. O Europskim fondovima

Kako ističu iz Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, Europska unija je sa više od 100 programa i potprograma najveći donator u svijetu (HAMAG-BICRO, 2019). Sredstva koja Europska unija dijeli članicama dostupna su iz tzv. **europskih fondova**. Stoga, europski fondovi predstavljaju izvore sredstava iz kojih Europska unija dijeli sredstva svojim članicama. Ovdje se nameću minimalno tri pitanja: (1) kojim načinom sredstva priteču u fondove; (2) kojim načinom se sredstva dodjeljuju članicama; te (3) koja je svrha dodjeljivanja ovih sredstava, koja su u većini slučajeva bespovratna.

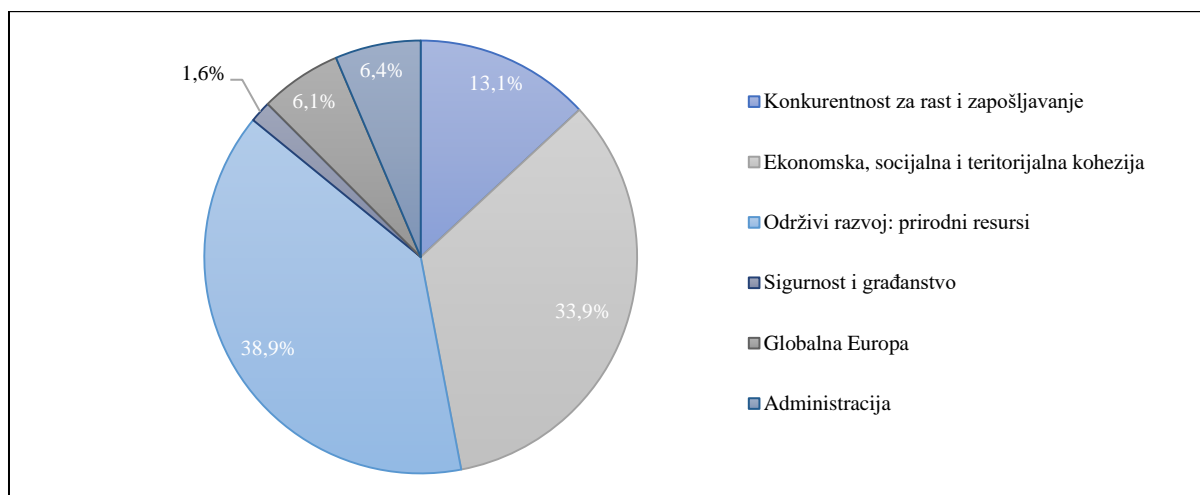
Kada je u pitanju **pritjecanje sredstava**, potrebno je spomenuti budžet odnosno proračun Europske unije, a iz kojeg se sredstva raspodjeljuju u nekoliko glavnih područja. Sredstva koja priteču u proračun u pravilu su novci poreznih obveznika Europske unije. To su tzv. vlastita sredstva unije, a koja čine doprinosi država članica, dio PDV-a država članica, sredstva prikupljena od carina na uvoz roba iz zemalja koje nisu članice EU-a te od davanja na šećer. Doprinosi se isplaćuju u određenom postotku od bruto nacionalnog dohotka, a PDV u određenom postotku od ukupnog PDV-a. Postoci se definiraju godišnjim proračunima, tako da se mijenjaju iz godine u godinu.

Kako ističu iz Europske unije, ova vlastita sredstva imaju udio od 98% u ukupnim sredstvima, dok preostalih 2% ukupnih prihoda otpada na ostale izvore prihoda, a koji obuhvaćaju, primjerice, razne vrste novčanih kazni određene zbog kršenja pravila tržišnog natjecanja (Europska unija, 2019). Proračun EU-a podijeljen je na šest područja (Vijeće Europske unije, 2019):

- **konkurentnost za rast i zapošljavanje**, koje obuhvaća programe za poticanje rasta i stvaranje novih radnih mjesta;
- **ekonomska, teritorijalna i socijalna kohezija**, koje obuhvaća programe kojima je cilj smanjiti nejednakosti među razinama razvoja regija EU-a te opsežnije podupirati kohezijsku politiku EU-a,
- **održivi rast**: Prirodni resursi, koje obuhvaća programe unutar zajedničke poljoprivredne politike, zajedničke ribarstvene politike i djelovanja za zaštitu okoliša;

- **sigurnost i građanstvo**, koje obuhvaća programe povezane s azilom, migracijama i inicijativama u vezi s vanjskim granicama te unutarnjom sigurnosti,
- **globalna Europa**, koje je vezano uz djelovanje EU-a na međunarodnoj razini, uključujući humanitarnu pomoć i razvojnu pomoć;
- **administracija**; te
- **ostalo specifično za instituciju**.

Koliko će se sredstava dodijeliti svakom području definira se godišnjim proračunima, koji se pak definiraju u okviru višegodišnjih financijskih okvira odnosno financijskih perspektiva koje se definiraju na rok od 7 godina. Financijske perspektive sastavlja Europska komisija, a moraju ih jednoglasno prihvatiti države članice nakon pregovora i sporazuma s Europskim parlamentom. Aktualna financijska perspektiva naziva se **Financijska perspektiva 2014-2020**. Udio sredstava proračuna namijenjen svakom od ovih područja u okviru aktualne financijske perspektive predstavlja sljedeći grafikon.

Grafikon 3: VFO 2014-2020 – Odobrena sredstva za preuzete obveze

Izvor: Izrada autorice.

Kao što se može vidjeti iz grafikona 3, najviše sredstava Europske unije odlazi na programe unutar područja održivog razvoja (38,9%), te za programe unutar područja ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije (33,9%).

U praksi se najveći dio fondova EU-a (otprilike 80%) potroši zajedno sa državama članicama u sklopu tzv. podijeljenog upravljanja (Europska komisija, 2014). Pritom, **raspodjela**

sredstava iz europskih fondova nije nasumična. Kao što je već ranije spomenuto, Europska unija ima više od 100 programa i potprograma putem kojih se dodjeljuju sredstva, a na osnovi kojih je samo u Hrvatskoj svake godine aktualno više od 200 natječaja (HAMAG-BICRO, 2019). Riječ „program“ implicira kako postoje određeni uvjeti koji se moraju zadovoljiti da bi netko ostvario sredstva. Taj „netko“ može biti javni korisnik (primjerice jedinica lokalne ili regionalne samouprave) ili privatni korisnik (primjerice poduzetnici, i obrtnici). Svaki program je drugačiji, a osim prihvatljivog prijavitelja, programi definiraju i visinu sredstava po prijavitelju, rokove te visinu sufinanciranja od strane fondova.

Konačno, što se tiče svrhe, **svrha Europskih fondova** je ostvarenje pojedine javne politike Europske unije u njenim članicama. Kako ističu iz Europske komisije, svaki euro iz proračuna unije mora donijeti dodanu vrijednost, s ciljem poticanja rasta i podizanja konkurentnosti, i to kako na razini pojedinih članica, tako i razini Europske unije u cjelini kao značajnog igrača na globalnom tržištu. Stoga se, za razliku od nacionalnih proračuna, proračun Europske unije naziva još i investicijskom proračunom (European Commission, 2018).

Na temelju svega navedenog jasno je kako države, članice Europske unije, po određenoj osnovi uplaćuju sredstva, ali i povlače sredstva iz proračuna unije. Najveći prihod proračuna, kao što je ranije spomenuto, čine doprinosi zemalja članica koji se plaćaju u određenom postotku od bruto nacionalnog dohotka. S obzirom da se zemlje članice (značajno) razlikuju po ovom pokazatelju, jasno je da iznos uplata neće biti isti između članica, odnosno biti će manji kod onih članica koje su manje i ostvaruju niže razine dohotka i obrnuto. Ove članice, u pravilu bi trebale iz fondova Europske unije povući više sredstava od stalih članica. Naime, jedino ovakva redistribucija sredstava može pridonijeti uravnoteženom razvoju unije kao cjeline, a čemu Europska unija i teži (Bilas i sur., 2011).

Problem nastaje onda kada zemlja nije uspješna u povlačenju sredstava. Odnos između uplaćenog i povučenog novca je predmet javnih rasprava svugdje, a Hrvatska je naročito bila kritizirana u medijima po pitanju uspješnosti u povlačenju sredstava iz Europske unije. Sljedeće dvije tablice bave se odnosom uplaćenog i povučenog iz proračuna unije.

Tablica 2: Članice po iznosu sredstava povučenih iz unije, u mil. EUR

	2014	2015	2016	2017	2018	Σ
BE	7.044	6.952	7.333	7.358	8.514	37.201
BG	2.255	2.730	2.345	1.896	2.169	11.395
CZ	4.377	7.075	4.690	3.895	4.123	24.160
DK	1.512	1.529	1.431	1.459	1.411	7.342
DE	11.484	11.013	10.082	10.927	12.054	55.561
EE	668	443	674	648	759	3.191
IE	1.563	2.009	2.038	1.818	2.064	9.491
EL	7.095	6.210	5.850	5.130	4.870	29.155
ES	11.539	13.696	11.593	9.664	12.270	58.762
FR	13.479	14.468	11.275	13.505	14.778	67.506
HR	584	605	921	663	1.120	3.894
IT	10.695	12.338	11.592	9.795	10.337	54.758
CY	273	203	185	207	264	1.132
LV	1.062	982	734	737	1.212	4.726
LT	1.886	877	1.477	1.575	2.071	7.886
LU	1.714	1.649	1.788	1.827	2.008	8.986
HU	6.620	5.629	4.546	4.049	6.298	27.143
MT	255	134	208	201	156	954
NL	2.014	2.359	2.289	2.417	2.470	11.550
AT	1.573	1.787	1.940	1.743	1.953	8.996
PL	17.436	13.358	10.638	11.921	16.350	69.703
PT	4.943	2.595	3.384	3.976	5.011	19.910
RO	5.944	6.538	7.360	4.742	4.865	29.449
SI	1.142	940	545	476	927	4.030
SK	1.669	3.735	2.663	1.645	2.457	12.169
FI	1.062	1.330	1.531	1.501	1.478	6.901
SE	1.691	1.468	1.712	1.504	1.814	8.189
UK	6.985	7.458	7.052	6.326	6.633	34.453

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka Europske komisije (2019).

Tablica 3: Članice po iznosu sredstava uplaćenih u proračun EU-a u mil. EUR

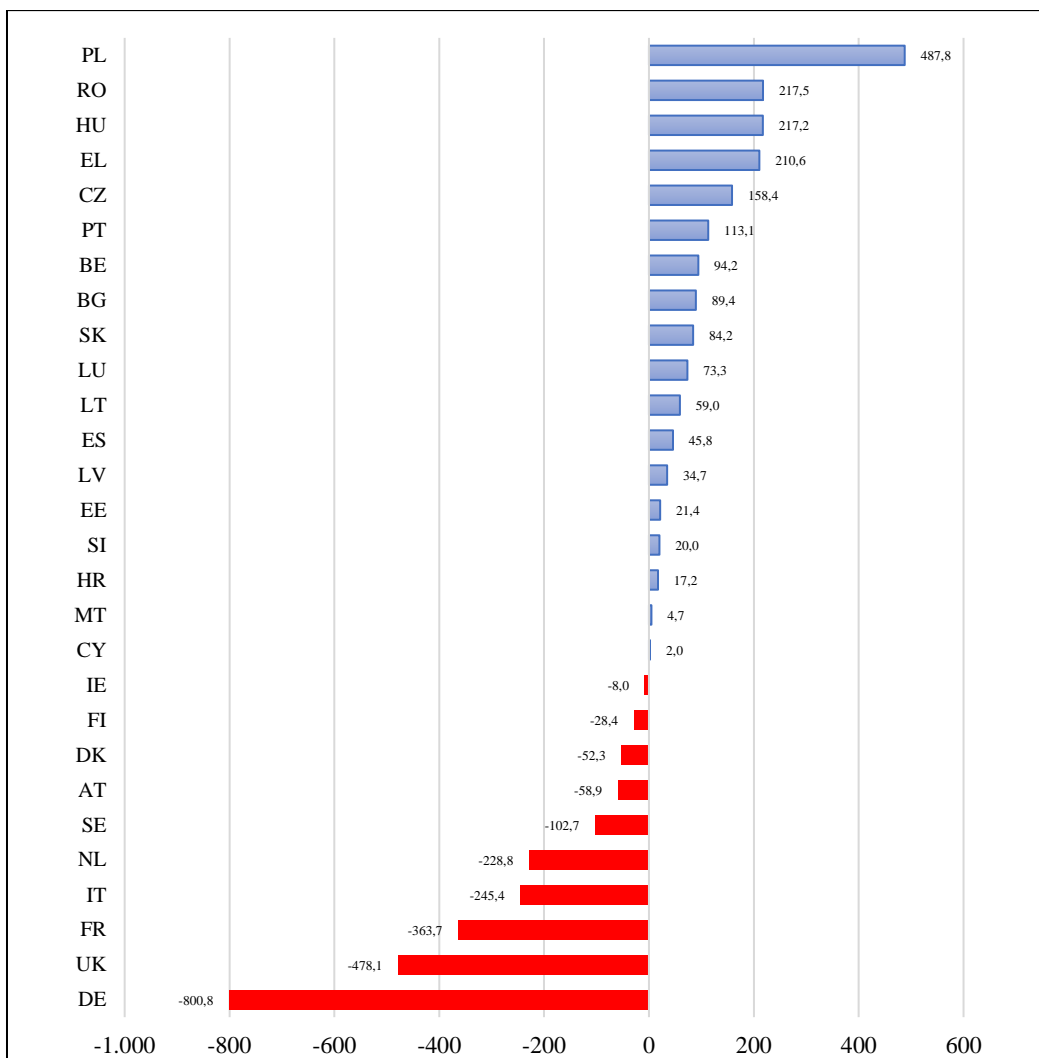
	2014	2015	2016	2017	2018	Σ
BE	5.233	5.471	6.062	5.093	5.924	27.782
BG	461	484	467	455	584	2.450
CZ	1.507	1.542	1.733	1.549	1.987	8.318
DK	2.508	2.521	2.391	2.269	2.879	12.568
DE	29.143	28.125	25.426	23.683	29.266	135.644
EE	200	210	218	184	243	1.056
IE	1.651	1.839	2.130	2.062	2.605	10.288
EL	1.950	1.343	1.729	1.408	1.668	8.098
ES	11.111	10.089	11.520	9.616	11.842	54.178
FR	20.968	20.606	22.177	17.903	22.221	103.874
HR	430	397	451	405	487	2.170
IT	15.889	15.920	16.616	13.840	17.032	79.297
CY	161	230	183	159	203	936
LV	270	236	260	219	277	1.261
LT	385	390	409	354	447	1.984
LU	246	367	336	329	377	1.654
HU	996	1.074	1.112	970	1.269	5.420
MT	76	104	95	94	115	485
NL	8.373	7.947	4.918	5.849	7.348	34.434
AT	2.870	2.726	3.157	2.650	3.487	14.889
PL	3.955	4.236	4.300	3.716	4.718	20.926
PT	1.748	1.646	1.803	1.532	1.875	8.604
RO	1.459	1.446	1.570	1.391	1.831	7.697
SI	385	403	427	360	456	2.032
SK	720	697	779	693	857	3.746
FI	1.904	1.854	2.095	1.735	2.157	9.744
SE	4.294	4.019	3.190	3.155	3.798	18.457
UK	14.072	21.409	16.622	13.757	16.404	82.264

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka Europske komisije (2019).

Iz tablice 1 može se vidjeti kako su, redom, Poljska, Francuska i Njemačka, u ovom financijskom razdoblju dosada povukle najviše sredstava iz Europske unije. S druge strane tri

članice koje su najviše doprinijele proračunu u ovom financijskom razdoblju su, redom, Njemačka, Francuska i Velika Britanija. Što se tiče Hrvatske, iz tablice 1 je jasno kako se Hrvatska, uz Estoniju i Cipar, nalazi među tri članice koje su u promatranom periodu povukle najmanje sredstava iz proračuna unije. Valja dodati kako Estonija ima tri puta manje stanovnika od Hrvatske ali je iz fondova povukla tek tridesetak posto manje od Hrvatske u promatranom periodu. S druge strane, Hrvatska se ne nalazi među tri članice koje su proračunu doprinijele najmanje (tablica 2).

Na ovom tragu, pokazatelj svojevrzne uspješnosti u povlačenju sredstava iz Europske unije je neto efekt, odnosno razlika između povučenog i uplaćenog u proračun. Grafikon 3 prikazuje

Grafikon 4: Neto dobitnici i neto gubitnici u trenutnom financijskom okviru

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka Europske komisije (2019).

Od ukupno 28 članica, njih 18 je dosada povuklo više sredstava nego što je uplatilo, a među njima se nalazi i Hrvatska. S druge strane, među ovim članicama se ne nalaze Francuska i Njemačka koje su neto gledano, uplatile više nego povukle, iako se ove zemlje nalaze među tri zemlje koje su povukle najviše sredstava u promatranom razdoblju. Budući da je riječ o bogatijim članicama može se zaključiti kako je redistribucija sredstava, s ciljem ublažavanja neravnopravnog razvoja, uspješna, naročito ako se iz grafikona uoči kako su sve nove članice³, uključujući Hrvatsku, zasada neto dobitnice.

3.2. Europski strukturni i investicijski fondovi

Europski strukturni i investicijski fondovi (skraćeno ESIF) odnose više od polovine sredstava Europske unije, a temeljna vrha im je ulaganje u stvaranje radnih mjesta te održivo i zdravo europsko gospodarstvo i okoliš. Kako ističu iz Europske komisije, ESIF je usmjeren na pet primarnih područja i to na: (1) istraživanje i inovacije, (2) digitalne tehnologije, (3) potpore nisko ugljičnom gospodarstvu, (4) održivo upravljanje prirodnim resursima te (5) mala poduzeća. Postoji ukupno pet ESIF fondova, a oni su (Europska komisija, 2019a):

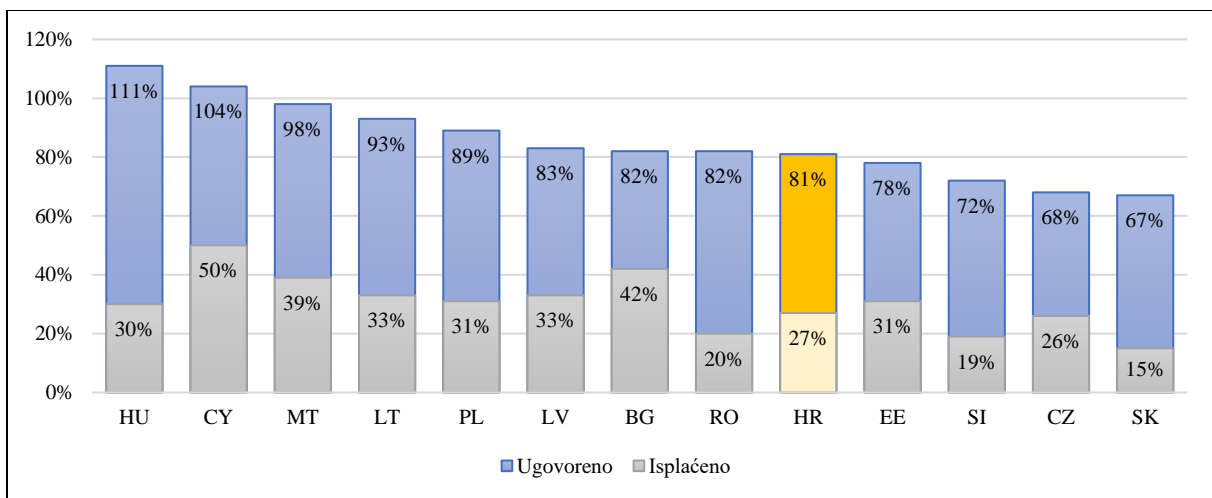
- Europski fond za regionalni razvoj;
- Europski socijalni fond;
- Kohezijski fond;
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj;
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo.

3.2.1. Europski fond za regionalni razvoj

Europski fond za regionalni razvoj je osnovan 1975. godine, (skraćeno EFRR) sa svrhom pružanja financijske pomoći za razvoj i strukturno prilagođavanje regionalnih ekonomija, ekonomskih promjena, promicanja konkurentnosti i teritorijalne kooperacije u Europskoj uniji. EFRR pokriva sve zemlje članice, a fokus mu se na četiri ključna područja: (1) istraživanje i razvoj, (2) digitalna ekonomija, (3) konkurentnost malih i srednjih poduzeća, te (4) ekonomija

³ Nove članice su članice iz proširenja Europske unija 2004. (Cipar, Češka, Estonija, Litva, Latvija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija) i 2007. godine (Bugarska i Rumunjska), koje su u uniju ušle na nižim razinama razvoja u odnosu na postojeće članice te za koje je redistribucija sredstava i osmišljena.

s niskim emisijama ugljika. Za period 2014.-2020. godine, Europska unija planira potrošiti **278,93 milijarde eura** putem ovog fonda. Svaka članica ima gornju granicu koju može povući iz ovog fonda, uz fleksibilnost of 15%. Grafikon 5 prikazuje uspješnost članica u povlačenju sredstava iz ovog fonda. Naime, grafikon prikazuje postotak ugovorenog od maksimalnog budžeta kojeg unija u ovom periodu može dodijeliti svakoj članici, te postotak dosada stvarno potrošenog novca od maksimalnog budžeta. Prikazane su samo nove članice (iz posljednja tri proširenja Europske unije).

Grafikon 5: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta EFRR-a, 14-20

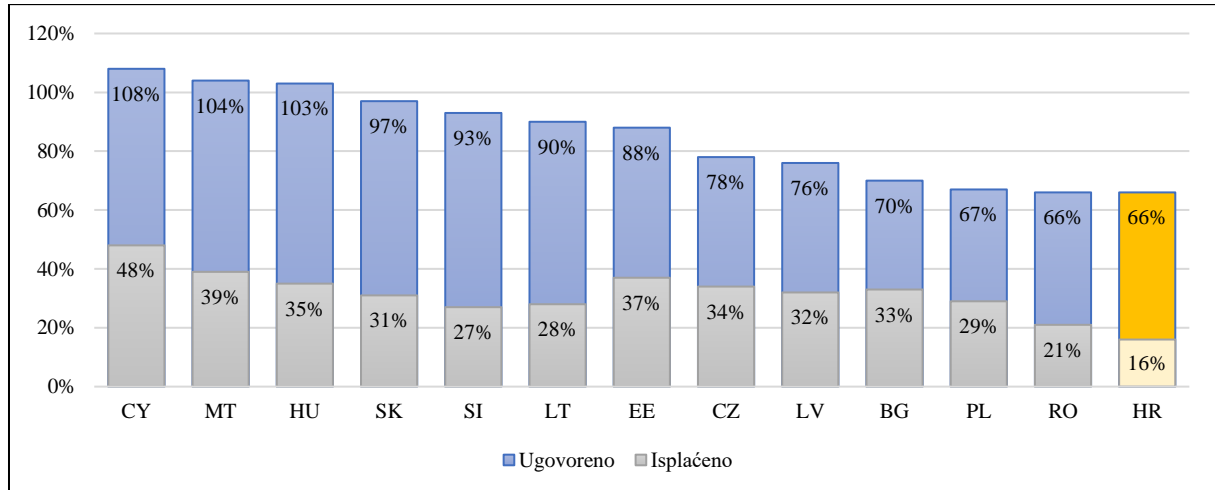
Izvor: Izrada autorice na temelju podataka European Commission, (2019b).

Iz grafikona 5 je vidljivo kako su Mađarska i Cipar već ugovorile maksimalan iznos sredstava koji im je Europska unija namijenila iz ovog fonda, čime su zauzele prvo i drugo mjesto po uspješnosti izvlačenja sredstava iz EFRR fonda. Hrvatska se nalazi na devetom mjestu. U razdoblju 2014.-2020. Hrvatska ima na raspolaganju **5,08 milijardi eura**, a kao što je vidljivo iz grafikona, zasada je donijela odluku o financiranju programa u ukupnom iznosu od 81%. Najgora nova članica po dosadašnjoj iskorištenosti sredstava iz ovog fonda je Slovačka, sa 61%.

3.2.2. Europski socijalni fond

Europski socijalni fond (skraćeno ESF) podržava projekte povezane sa zapošljavanjem diljem Europe i ulaže u europski ljudski kapital – radnike, mlade i sve koji traže posao. Prema tome, ovaj fond predstavlja glavni instrument EU-a za ulaganje u ljude. Za period od 2014. do 2020.

godine, Europska unija je odredila maksimalan budžet za potrošnju u okviru ovog fonda u iznosu od **120,69 milijardi eura**. Grafikon 6 prikazuje uspješnost novih članica u povlačenju sredstva iz Europskog fonda.

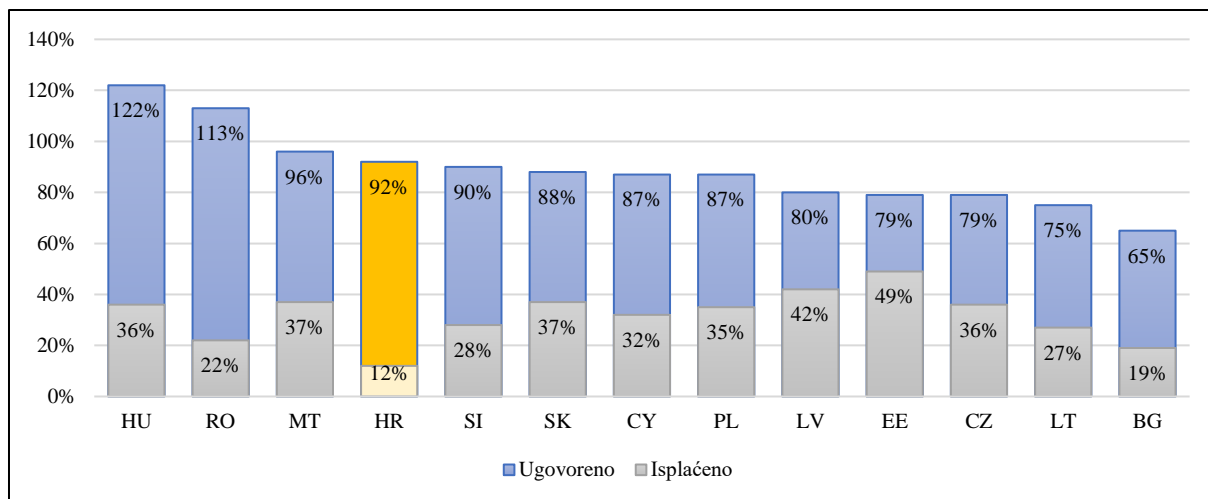
Grafikon 6: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta ESF-a, 14-20

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka European Commission, (2019b).

Hrvatska je evidentno najmanje uspješna nova članica, kada je u pitanju povlačenje sredstava iz Europskog socijalnog fonda. Naime, za period od 2014. do 2020. godine, Hrvatskoj je na raspolaganju **1,66 milijardi eura**, od čega je donijela odluke o financiranju u iznosu od 66%, a stvarno isplatila tek 16% ovih sredstava. Najuspješnije nove članice su Cipar, Malta i Mađarska koje su već potrošile sredstva njima predodređena u okviru ovog fonda za ovo proračunsko razdoblje.

3.2.3. Kohezijski fond

Za razliku od Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda, Kohezijski fond se tiče samo 15 članica, a iz njega se financiraju projekti vezani uz razvoj transeuropskih prometnih mreža i projekti koji se tiču okoliša. U periodu od 2014. do 2020. godine, članicama je na raspolaganju ukupno **74,82 milijarde eura** iz ovog fonda. Grafikon 7 prikazuje uspješnost novih članica po pitanju povlačenja sredstava iz ovog fonda, na isti način kao i ranije.

Grafikon 7: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta KF-a, 14-20

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka European Commission, (2019b).

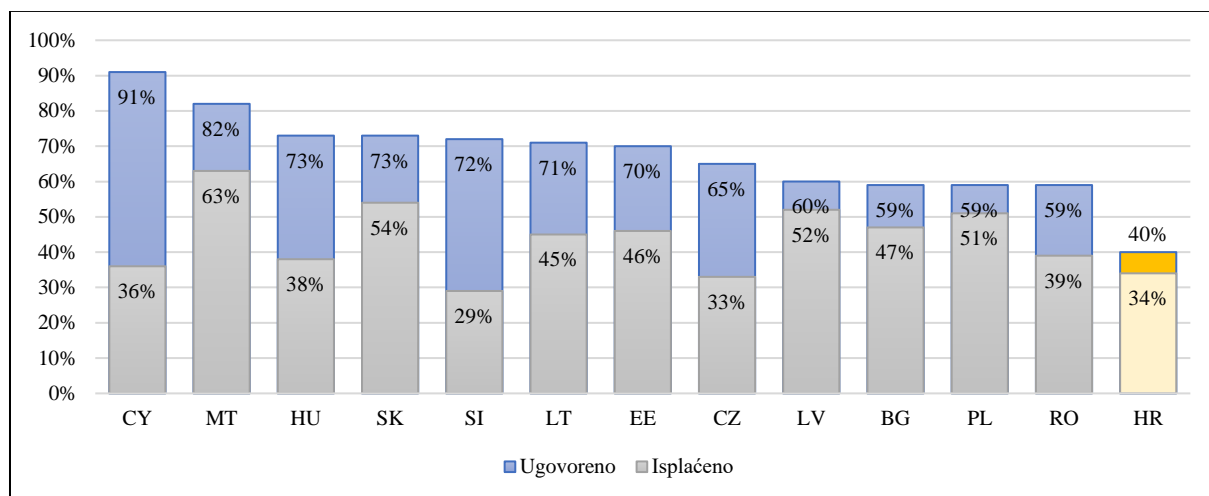
Grafikon 6 ukazuje kako je dosada Hrvatska četvrta najuspješnija nova članica po pitanju povlačenja sredstava iz Kohezijskog fonda. Naime, u periodu 2014.-2020. godine, Hrvatskoj je putem ovog fonda na raspolaganju maksimalno **2,95 milijardi eura**, od čega je 92% dodijeljeno. Ipak, mali postotak već isplaćenog (12%) ukazuje da su odluke o financiranju donesene tek nedavno.

3.2.4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (skraćeno EPFRR) pomaže ruralnim područjima Europske unije u ekonomskom i socijalnom razvoju. Ukupan budžet ovog fonda za period 2014.-2020. je **151,42 milijarde eura**, a iz njega se mogu financirati aktivnosti vezane uz (Strukturni fondovi, 2019):

- produktivna ulaganja koja pridonose stvaranju i očuvanju održivih radnih mjesta,
- ulaganja u infrastrukturu pružanja osnovnih usluga građanima u području energetike, okoliša, prometa te informacijskih i komunikacijskih tehnologija,
- ulaganja u socijalnu, zdravstvenu i obrazovnu infrastrukturu,
- razvoj unutarnjeg potencijala podržavanjem lokalnih i regionalnih razvoja i istraživanja te inovacija.

Grafikon 8 prikazuje uspješnost novih članica Europske unije, u povlačenju sredstava iz ovog fonda.

Grafikon 8: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta EPFRR-a, 14-20

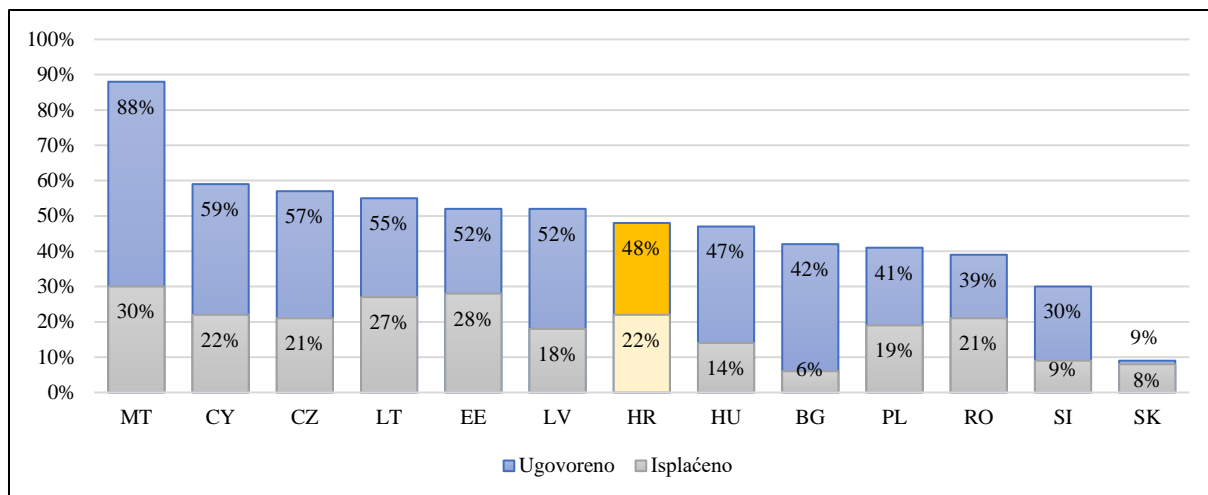
Izvor: Izrada autorice na temelju podataka European Commission, (2019b).

Kao što se može uočiti iz grafikona 8, Hrvatska je nesumnjivo najgora članica po pitanju povlačenja sredstava iz ovog fonda. Naime, od ukupnog iznosa namijenjenog Hrvatskoj u ovom fondu za period 2014.-2020., a koji iznosi **2,38 milijardi eura**, Hrvatska je ugovorila tek 40%, a isplatila 34%. Najbolja od novih članica je Cipar, koja će s tekućom godinom zasigurno uspjeti povući sva njoj namijenjena sredstva.

3.2.5. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (skraćeno EFPR) je fond Europske unije kojim se nastoje ostvariti ciljevi Zajedničke ribarstvene politike unije te koji pomaže implementaciji Integrirane pomorske politike u EU. Fond ima značajno niži budžet u odnosu na ostale, a koji u periodu 2014.-2020. iznosi **8,02** milijarde eura. Sredstva fonda, između ostalog namijenjena su postizanju održivog i konkurentnost ribarstva i akvakulture u EU. Korisnici ovog fonda su gospodarski subjekti i udruge u državama članicama Europske unije.

Grafikon 9 prikazuje uspješnost novih članica Europske unije, po pitanju uspješnosti povlačenja sredstava iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo.

Grafikon 9: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta EFPR-a, 14-20

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka European Commission, (2019b).

Malta je članica Europske unije koja je u periodu od 2014. do 2020. godine uspjela ugovoriti i isplatiti najveći dio sredstava koji joj je dodijeljen iz ovog fonda. Daleko najgora je Slovačka, koja je u promatranom periodu ugovorila tek 9, a isplatila 8 posto od iznosa koji je dodijeljen njoj. Hrvatska se po pitanju uspješnosti nalazi negdje u sredini. Naime, od ukupno **344,15 milijuna eura**, koliko joj stoji na raspolaganju u okviru ovog razdoblja, Hrvatska je ugovorila 48% tog iznosa, a isplatila 22%.

Iz svih dosada grafova moglo se vidjeti kako Hrvatska propušta dosta novaca te da je najmanje novaca iz unije povukla iz Europskog poljoprivrednog fonda, a iz kojeg se financira ruralni razvoj i razvoj ruralnog turizma koji je u fokusu ovog rada.

4. MOGUĆNOSTI FINANCIRANJA RAZVOJA RURALNOG TURIZMA U RH KORIŠTENJEM ESIF FONDOVA

Kao što je već ranije navedeno, u praksi se najveći dio fondova EU-a potroši zajedno sa državama članicama u sklopu tzv. podijeljenog upravljanja. Tako se i ruralni turizam u Hrvatskoj, a iz europskih fondova, financira putem Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva turizma te Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta. Sredstva su prvenstveno bespovratna, a od kraja 2018. godine postoje i povoljna kreditna sredstva, također financirana iz EU fondova.

4.1. Bespovratna sredstva iz ESIF fondova

Hrvatska ima razvijeni Program ruralnog razvoja za razdoblje 2014.-2020, kojeg je u svibnju 2015. godine odobrila Europska komisija. U sklopu ovog programa definirana je mjera 6 koja ukupno ima četiri podmjere. Prihvatljiva ulaganja unutar spomenutog Programa sufinancirana su većim dijelom sredstvima Europske unije, i to putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, dok je ostatak financiran sredstvima Državnog proračuna Republike Hrvatske (Uprava za potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju, 2019).

Od ukupno četiri podmjere, dvjema je moguće financirati ulaganja za razvoj turizma u ruralnom području, odnosno ulaganja u tzv. „*nepoljoprivredne djelatnosti*“. Riječ je o podmjerama 6.2. i 6.4. i pripadajućim tipovima operacija:

- **6.2.1.** Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području
- **6.4.1.** Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima.

Zajedničko ovim dvjema podmjerama je to da se svi projekti financirani putem istih moraju provoditi u naseljima s najviše 5.000 stanovnika u području jedinice lokalne samouprave u kojoj je sjedište poljoprivrednog subjekta. Sljedeća tablica prezentira ostale uvjete koji se moraju ispuniti kako bi se dobila sredstva putem ovih mjera.⁴

⁴ U trenutku pisanja ovog rada natječaji za podmjere 6.2. i 6.4., za 2019. godinu još nisu bili otvoreni, pa je tablica napravljena na temelju prošlogodišnjih natječaja.

Tablica 4: Podmjera 6.2. i Podmjera 6.4. – uvjeti, ruralni turizam

Uvjeti / mjera	Podmjera 6.2.	Podmjera 6.4.
Prijavitelj	OPG-ovi, upisani minimalno 1 god.	OPG-ovi, upisani minimalno 1 god.
Visina potpore	Maksimalno 50.000 EUR	Maksimalno 200.000 EUR
Intenzitet potpore	Do 100% prihvatljivih troškova	Do 70% prihvatljivih troškova
Min. ekonomska veličina	1.000 EUR	2.000 EUR
Ostali uvjeti	Bez dugova prema državi i blokada	Bez dugova prema državi i blokada

Izvor: Izrada autorice na temelju natječaja, a sa stranica APPRRR-a.

Kao što je jasno iz tablice 4, zahvaljujući mjerama 6.2. i 6.4. poljoprivrednici mogu poboljšati ponudu na svojim gospodarstvima, te tako povećati konkurentnost. Ipak, valja primijetiti kako za sredstva koja su veća od 50.000 eura po korisniku, OPG-ovi moraju 30% ulaganja financirati sami. S obzirom na postojeću profitabilnost hrvatskih opg-ova, upitna je mogućnost istog.⁵

Osim Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske, Hrvatska ima i nekoliko drugih programa putem kojih je moguće ulagati u ruralni turizam. To su (Katica i Cukor, 2019):

- Operativni program „Konkurentnost i kohezija“
- Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“
- Operativni program za pomorstvo i ribarstvo.

Razlika u odnosu na prethodni program jest taj što natječaji unutar ovih programa nisu posebno prilagođeni poduzetnicima iz ruralnih područja, već se pri bodovanju projekata, poduzetnicima iz nerazvijenih područja dodjeljuje više bodova (Maravić, 2018). Međutim, samim tim, manja je i vjerojatnost dobivanja sredstava, koja ovisi i o drugim uvjetima.

⁵ Autorica je pokušala pronaći statistiku odobrenih projekata po godinama u okviru mjere 6.2 i 6.4. Ista nije bila dostupna.

4.2. Zajmovi iz ESIF fondova

Ne ispunjavaju svi poljoprivrednici potrebne uvjete za dobivanje bespovratnih sredstava u okviru mjera ruralnog razvoja, pa se u slučaju želje za rastom i razvitkom, u pravilu, moraju zadužiti. Komercijalne banke poznate su po kreditima uz visoke kamatne stope, a koje su zbog inherentno male profitne marže u poljoprivredi i visokog rizika zbog ovisnosti o vremenskim prilikama na koje se ne može utjecati, mnoge poljoprivrednike dovele do propasti.

Kao odgovor na navedeno, Ministarstvo poljoprivrede krajem 2018. godine najavilo je izmjenu Programa Ruralnog razvoja, koji od tada sadrži novi model financiranja onih poljoprivrednika s financijski održivim projektima. Riječ je **zajmovima za ruralni razvoj**, najpovoljnijima na tržištu, za koje sredstva dolaze iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Posrednik u provođenju ovih zajmova je HAMAG-BICRO (Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, investicije i inovacije). HAMAG prima zahtjeve za ovaj zajam od 01. rujna 2018. godine, a u ponudi ima dva različita zajma, ovisno o njihovoj visini:

- Mikro zajam za ruralni razvoj
- Mali zajam za ruralni razvoj

Kao što se moglo pročitati iz cjelovitog teksta programa ovih dvaju zajmova, njihov osnovni cilj je olakšati pristup mikro, malim i srednjim subjektima malog gospodarstva u poljoprivrednom, prerađivačkom i šumarskom sektoru Hrvatske kroz veću dostupnost zajmova, smanjenje kamatnih stopa te smanjenje traženih sredstava osiguranja (kolaterala). Mjere koje se mogu financirati putem ovih zajmova, a sukladno Programu ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. su:

- Mjera 4 - - Ulaganja u fizičku imovinu, podmjera 4.1 Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva i podmjera 4.2. Potpora za ulaganja u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda
- **Mjera 6 - Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, podmjera 6.4. Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima;**
- Mjera 8 - Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma, podmjera 8.6 Potpora za ulaganja u šumarske tehnologije te u preradu, mobilizaciju i marketing šumskih proizvoda.

Što se tiče ruralnog turizma, programi dozvoljavaju financiranje ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu vezanu uz:

- Aktivnosti u ruralnom turizmu.
- Turizam u ruralnim područjima za ugostiteljsko turističke usluge na poljoprivrednom gospodarstvu ili obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (vinotočje, kušaonica, izletišta, soba, apartman, ruralna kuća za odmor, kamp...); za ugostiteljsko turističke usluge vezane uz hotele, kampove, planinarske domove, te njihov prateći sadržaj, te ugostiteljsko-turističke usluge u o objektima tradicijske (kulturne) baštine, turističke usluge vezane za planinski, pustolovni, sportsko-rekreativni, cikloturizam, zdravstveni, edukativni i druge posebne oblike turizma na ruralnom prostoru.

Tablica 5 prikazuje glavne uvjete po kojima se ova dva zajma mogu ostvariti.

Tablica 5: Zajmovi HAMAG-BICRO-a za ruralni turizam

	Mikro zajam za ruralni razvoj	Mali zajam za ruralni razvoj
Prijavitelj	Mikro i mali subjekti malog gospodarstva	Mikro i mali subjekti MG
Iznos	1.000 EUR - 25.000 EUR	25.000 EUR – 50.000 EUR
Kamatna stopa	0,1% mljekarski sektor	0,1% mljekarski sektor
	0,5% - 1,0% ostali	0,5% - 1,0% ostali
Poček	Do 12 mjeseci, uz rok otplate dulji od 1 g.	Do 12 mjeseci, uz rok otplate >1 g
Rok otplate	Do 5 godina, uključujući poček	Do 10 godina, uključujući poček
Instrumenti osiguranja	Zadužnice	Zadužnice
Namjena	Osnovna i obrtna sredstva (max. 30%)	Osnovna i obrtna sredstva

Izvor: Izrada autorice na podataka sa web stranice HAMAG-BICRO-a.

Kao što je vidljivo iz tablice 5, HAMAG-BICRO odobrava zajmove u maksimalnom iznosu od 50.000 eura, što je u kunsnoj protuvrijednosti otprilike 375.000 kn. Pritom, kamatna stopa je trenutno najniža na tržištu. Za ulaganja u ruralni turizam, prijavitelji mogu ostvariti kamatu od

0,5% do maksimalnih 1%, ovisno o stupnju razvijenosti jedinice lokalne i područne samouprave gdje će se ulaganje realizirati.

I, II, III i IV skupina jedinica lokalne samouprave, prema indeksu razvijenosti mogu ostvariti zajam uz kamatnu stopu od 0,5%, dok ostale mogu ostvariti zajam uz kamatnu stopu od 1%. Valja napomenuti kako je riječ o fiksnoj kamatnoj stopi te da je ona jedini trošak ovih zajmova.

Interes za ove zajmove postoji što potvrđuje i statistika koju vodi HAMAG-BICRO. Naime, u tek nešto više od godine dana koliko su ovi zajmovi prisutni na tržištu, ukupno je odobreno 195 zajmova, od čega ih je 19 odobreno u 2018. godini, a 176 u 2019. godini. Od ukupno 195 zajmova, samo 24 su mikro zajmovi (do 25.000 eura), i svi su ostvareni u 2019. godini. Međutim, pregledom odobrenih zajmova, uočeno je da su samo **dva zajma imala namjenu ulaganje u ruralni turizam**, dok su svi ostali bili vezani uz ulaganje u osnovnu poljoprivrednu proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda.

5. ZAKLJUČAK

Turizam u Hrvatskoj je baziran na suncu i moru kao glavnim elementima turističke ponude. Sukladno tome, turizam se većinom odvija u priobalnim mjestima Hrvatske, a ujedno zbog sunca i mora, kao glavnih elemenata turističke ponude tih mjesta, turisti u Hrvatsku dolaze uglavnom u ljetnim mjesecima.

Ovakva kretanja dovela su do (produbljivanja) regionalnih nejednakosti u Hrvatskoj, a koje su pak uzrokovale iseljavanje stanovništva iz manje razvijenih regija. Iseljavanje stanovništva posljedica je činjenice kako za mnoge, prihod od poljoprivrednih aktivnosti nije dovoljan za egzistenciju, a što je posljedica nekonkurentnosti hrvatskih poljoprivrednika.

Razvojem ruralnog turizma u Hrvatskoj mogla bi se ublažiti depopulacija manje razvijenih regija Hrvatske, ili čak postići repopulacija ovih regija, osiguranjem dodatnog izvora prihoda njihovim stanovnicima. S druge strane, razvojem turizma u ovim regijama, priobalna Hrvatska mogla bi se rasteretiti te bi se mogla smanjiti sezonalnost turističkih dolazaka. Konačno, razvojem ruralnog turizma kompletna turistička ponuda Hrvatske mogla bi se obogatiti te bi se time Hrvatska mogla bolje nositi s ponudom konkurentskih destinacija.

Ruralni turizam se u Hrvatskoj turizma počeo operativno i organizirano razvijati 1996. godine. Naime, upravo te godine, ministar turizma donio je Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu temeljem tada važećeg Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti čime je stvoren pravi okvir reguliranja ove vrste turizma.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, Hrvatskoj je pružena prilika da ruralni turizam razvija putem bespovratnih sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Europski strukturni i investicijski fondovi (skraćeno ESIF) odnose više od polovine sredstava Europske unije, a temeljna vrha im je ulaganje u stvaranje radnih mjesta te održivo i zdravo europsko gospodarstvo i okoliš.

U periodu 2014.-2020. Hrvatska je ugovorila 81% sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj, 66% sredstava iz Europskog socijalnog fonda, 92% iz Kohezijskog fonda te 48% iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo.

Istraživanjem provedenim u ovom radu spoznalo se kako Hrvatska ima značajna sredstva na raspolaganju za ulaganje u ruralni razvoj i posebno razvoj ruralnog turizma, ali da je dosada

uspjela ugovoriti tek 40% od maksimalnog iznosa koji joj je dodijeljen za razdoblje 2014. do 2020. godine iz Europskog fonda za poljoprivredni razvoj, a koji iznosi 2,38 milijardi eura.

Iako iz resornih Ministarstava vole naglašavati kako u Hrvatskoj nema dovoljno kadra osposobljenog za apliciranje na natječaje iz EU fondova, činjenica jest da natječaji mjere 6, koja se financira iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, redovito kasne. Konkretno, natječaji za tipove operacija 6.2.1 i 6.4.1, iz kojih se može financirati i ruralni turizam, a koji su ranije opisani, trebali su biti objavljeni u svibnju i lipnju tekuće godine. Međutim, u trenutku pisanja ovog rada još uvijek nisu bili raspisani.

POPIS LITERATURE

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredni, ribarstvu i ruralnom razvoju, (2018). Natječaji za provedbu podmjere 6.2. i podmjere 6.4. [Internet], raspoloživo na: <https://www.apprrr.hr>, [02.09.2019.].
2. Baćac, R. (2011). Priručnik za bavljenje seoskim turizmom. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Zagreb.
3. Bilas, V., Franc, S., i Cota, A. (2011). Pretpristupni fondovi Europske unije i Republika Hrvatska. *Ekonomska misao i praksa*, (1), str. 289-309.
4. Bjelajac, S., & Vrdoljak, D. (2010). Urbanizacija kao svjetski proces i njezine posljedice. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, (2-3), str. 3-19.
5. Darău, A. P., Corneliu, M., Brad, M. L. i Avram, E., 2010. The Concept of Rural Tourism and Agritourism. *Studia Universitatis "Vasile Goldiș"*, Vol. 5, Nr. 1 str.39-42.
6. DZS, (2011). *Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj*, DZS: Zagreb.
7. EIZ, (2017). *Ruralna područja u Republici Hrvatskoj*. Regio-novosti, broj 10., Ekonomski Institut Zagreb: Zagreb.
8. Europska komisija, (2014). Proračun. [Internet], raspoloživo na: file:///C:/Users/ivavu/Desktop/budget_hr.pdf, [23.08.2019.].
9. European Commission, (2018). The EU budget at a glance. [Internet], raspoloživo na: <https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/b9521490-880c-11e9-9f05-01aa75ed71a1>, [23.08.2019.].
10. Europska komisija, (2019). EU expenditure and revenue 2014-2020. [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/budget/graphs/revenue_expenditure.html, [22.08.2019.].
11. Europska komisija, (2019a). Europski strukturni i investicijski fondovi. [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_hr, [25.08.2019.].
12. European Commission, (2019b). European Structural and Investment Funds. [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/erdf>, [25.08.2019.].
13. Europska unija, (2019). Kako se financira EU? [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-budget/revenue-income_hr, [22.08.2019.].
14. Eurostat, (2019). Distribution of Population by Degree of Urbanization, dwelling type and income group. [Internet], raspoloživo na: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>, [18.07.2019.].
15. Garau, C. (2015). Perspectives on cultural and sustainable rural tourism in a smart region: The case study of Marmilla in Sardinia (Italy). *Sustainability*, 7(6), str. 6412-6434.
16. Grgić, (2016). Hrvatska poljoprivreda u brojkama. [Internet], raspoloživo na: <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/hrvatska-poljoprivreda-u-brojkama/23471/>, [15.08.2019.].
17. HAMAG-BICRO, (2019). Eu-fondovi: pitanja i odgovori. [Internet], raspoloživo na: <https://hamagbicro.hr/pitanja-i-odgovori/eu-fondovi/>, [22.08.2019.].

18. Hara, T. (2008). *Quantitative Tourism Industry Analysis: Introduction to Input – Output, Social Accounting Matrix Modeling and Tourism Satellite Accounts*. Routledge.
19. HGK, (2019). *Demografski podaci po županijama*. Hrvatska gospodarska komora, Zagreb.
20. Institut za turizam, (2018). *TOMAS ljeta 2017*. [Internet], raspoloživo na: http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/TOMAS-Ljeta-prezentacija-2017-06_02_2018-FIN.pdf, [18.08.2019.].
21. Kantar, S. (2016). *Razvoj održivoga ruralnoga turizma: potencijali Koprivničko-križevačke županije*, Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.
22. Katica, D. i Cukor, S. (2015). *Osnove ruralnog turizma*. [Internet], raspoloživo na: https://www.dalmatia.hr/edukacija/wp-content/uploads/2015/12/01_Osnove-ruralnog-turizma.pdf, [05.09.2019.].
23. Knowld, I. (2001). *Rural Tourism: Panacea and Paradox Exploring the Phenomenon of Rural Tourism and Tourism's Interaction with Host Rural Communities*. [Internet], raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/237821833_Rural_Tourism_Panacea_and_Paradox_Exploring_the_Phenomenon_of_Rural_Tourism_and_Tourism's_Interaction_with_Host_Rural_Communities, [18.07.2019].
Kušen, E. (2005). *Ruralni turizam (Rural Tourism)*. U: Čorak, S. et. al.: *Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno (Croatian Tourism: Blue, White and Green)*: Zagreb: Institut za turizam.
24. Lukić, A. (2011). O teorijskim pristupima ruralnom prostoru. *Hrvatski geografski glasnik*, 72(2), str. 49-73.
25. Lukić, A. (2016). *Ruralni prostor – pristupi definiranju*. [Internet], raspoloživo na: <http://arhiva.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Strukturni%20fondovi%202014.%20%E2%80%93%20Partnerske%20konzultacije/Druge%20partnerske%20konzultacije/ruralnirazvojipoveanjeproduktivnostiupoljoprivrediearp-1390463011.pdf>, [14.07.2019.].
26. Lukić, A., Radeljak Kaufmann, P., Zupanc, I., i Valožić, L. (2017). *Scenariji razvoja ruralnih područja Hrvatske do 2030. godine*. [Internet], raspoloživo na: http://www.croruris.info/wp-content/uploads/2017/09/Završna-radionica_Lukic.pdf, [20.07.2019.].
27. MacDonald, R., i Jolliffe, L. (2003). *Cultural rural tourism: Evidence from Canada*. *Annals of tourism research*, 30(2), str. 307-322.
28. Mason, P. (2015). *Tourism Impacts, Planning and Management*, 3.ed., Routledge, New York.
29. Maravić, D. (2018). *Izvori financiranja u ruralnom turizmu u Hrvatskoj*. 4. međunarodni kongres o ruralnom turizmu. *Zbornik radova 2018*, str. 356-368.
30. McGehee, N. G., i Kim, K. (2004). *Motivation for agri-tourism entrepreneurship*. *Journal of travel research*, 43(2), str 161-170.
31. MGIPU, (1999). *Program prostornog uređenja Republike Hrvatske*. Ministarstvo prostornog uređenja graditeljstva i stanovanja – Zavod za prostorno planiranje: Zagreb.
32. MINT, (2019). *Turizam u brojkama 2018*. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Zagreb.
33. Narodne novine, (2019). *Zakon o prostornom uređenju*. Narodne novine d.d., br. 39/19.

35. Page, S., & Getz, D. (Eds.). (1997). *The business of rural tourism: International perspectives*. Cengage Learning EMEA.
36. Narodne novine, (2011). Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu, Narodne novine d.d., br. 5/08, 44/11, 118/11.
37. Roberts, L., & Hall, D. (Eds.). (2001). *Rural tourism and recreation: Principles to practice*. CABI.
38. Sharpley, R., i Roberts, L. (2004). Rural tourism—10 years on. *International Journal of tourism research*, 6(3), str. 119-124.
39. Strukturni fondovi, (2019). EU fondovi. [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>, [06.09.2019.].
40. Šimić, Z. (2019). Prvi rezultati dubinske analize stručnjaka Svjetske banke o statusu hrvatske poljoprivrede. [Internet], raspoloživo na: <https://euractiv.jutarnji.hr/HiP/poljoprivreda/article9137489.ece>, [15.08.2019.].
41. Tang, L. (2017). The Overview of the Origin and Research of Rural Tourism Development. U *7th International Conference on Management, Education, Information and Control (MEICI 2017)*. Atlantis Press.
42. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D. i Pološki Vokić, N. (2010): *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada*, MEP, Zagreb.
43. Uprava za potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju, (2019). Program ruralnog razvoja 2014.-2020. godine. [Internet], raspoloživo na: <https://ruralnirazvoj.hr/program/>, [01.09.2019].
44. Vlada Republike Hrvatske, (2013). Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine. [Internet], raspoloživo na: <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf>, [18.08.2019.].

POPIS SLIKA

Slika 1: Urbana i ruralna područja	4
Slika 2: Ruralna, mješovita i urbana područja Republike Hrvatske	7
Slika 3: Vrste ruralnog turizma	10

POPIS TABLICA

Tablica 1: Pozitivni i negativni učinci ruralnog turizma.....	12
Tablica 2: Članice po iznosu sredstava povučenih iz EU fondova, u mil. EUR.....	20
Tablica 3: Članice po iznosu sredstava uplaćenih u proračun EU-a u mil. EUR.....	21
Tablica 4: Podmjera 6.2. i Podmjera 6.4. – uvjeti, ruralni turizam	30
Tablica 5: Zajmovi HAMAG-BICRO-a za ruralni turizam	32

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Udio stanovništva koje živi u ruralnom području, RH i prosjek EU.....	6
Grafikon 2: Broj turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava u Hrvatskoj	16
Grafikon 3: VFO 2014-2020 – Odobrena sredstva za preuzete obveze.....	18
Grafikon 4: Neto dobitnici i neto gubitnici u trenutnom financijskom okviru	22
Grafikon 5: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta EFRR-a, 14-20.....	24
Grafikon 6: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta ESF-a, 14-20.....	25
Grafikon 7: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta KF-a, 14-20.....	26
Grafikon 8: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta EPFRR-a, 14-20....	27
Grafikon 9: Postotak ugovorenog i isplaćenog od maksimalnog budžeta EFPR-a, 14-20	28

SAŽETAK

Cilj ovog rada bio je ustanoviti postojeći stupanj razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj te opisati značaj kojeg daljnji razvoj ovog turizma ima za Hrvatsku. Cilj rada također je bio proučiti mogućnosti financiranja razvoja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

Istraživanjem se pokazalo kako ruralni turizam potencijalno ima brojne koristi za Hrvatsku, kako za njen kontinentalni, tako i za njen Jadranski dio. Postojeća statistika koja se vodi o ruralnom turizmu u Hrvatskoj nije dovoljno kvalitetna, ali se moglo ustanoviti kako u posljednja dva desetljeća raste broj turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava u Hrvatskoj.

Nadalje, istraživanjem provedenim u ovom radu spoznalo se kako Hrvatska ima značajna sredstva unije na raspolaganju za ulaganje u ruralni razvoj i posebno razvoj ruralnog turizma, ali da je dosada uspjela ugovoriti tek 40% od maksimalnog iznosa koji joj je dodijeljen za razdoblje 2014. do 2020. godine iz Europskog fonda za poljoprivredni razvoj, a koji iznosi 2,38 milijardi eura.

Ključne riječi: Europski fondovi, Europski strukturni i investicijski fondovi, ruralni razvoj, turizam, ruralni turizam.

SUMMARY

This paper aimed to establish the current level of development of rural tourism in Croatia and to describe the significance of the further development of this type of tourism for Croatia. The aim of the work was also to study the possibilities of financing the development of rural tourism in the Republic of Croatia through the European structural and investment funds.

The research showed that rural tourism has many benefits for Croatia, both for its continental and its Adriatic part. The current statistics on rural tourism in Croatia are not sufficiently high-quality, but it could have been seen that in the last two decades the number of tourism family farms in Croatia has been growing.

Croatia has significant funds from the EU, available for investment in rural development and in particular the development of rural tourism. However, Croatia has only been able to contract 40% of the maximum amount allocated for the period 2014.-2020., from the European agricultural fund for rural development, which amounts to 2.38 billion euros.

Keywords: European funds, European structural and investment funds, rural development, tourism, rural tourism.